

BRÜCHER, H. 1977 — Tropische Nutzpflanzen. Ursprung, Evolution und Domestikation — Springer — —Verlag, Berlin — Heidelberg — New York, ss. 529.

Książka Heinza Brüchera jest obszerną, wyczerpującą i nowoczesną monografią tropikalnych roślin użytkowych. Jej autor — jak informuje strona tytułowa książki — jest aktualnie dyrektorem Instytutu Biologii Roślin na Uniwersytecie Narodowym w Mendocze w Argentynie. Materiały do swego oryginalnego dzieła gromadził podczas licznych podróży naukowych, pracując na stanowisku profesora

genetyki roślin na uniwersytetach środkowo- i południowoamerykańskich, a także jako doradca UNESCO do spraw biologii i dyrektor projektu rozwoju nasiennictwa na Trynidadzie.

Książka Brüchera pomyślana jest jako przegląd roślin uprawnych, poprzedzony krótką, ale rzetelną i wszechstronną częścią wstępną. Na część tę składają się 4 rozdziały. Zawierają one kolejno: zasady, znaczenie i specyfikę hodowli roślin użytkowych w tropikach, początki udomowiania roślin użytkowych, ich odkrycie przez Europejczyków. W osobnym rozdziale przedstawiono zasady, metody, popełniane błędy i niepowodzenia w badaniach tropikalnych roślin użytkowych. Dokonany przy tej okazji przegląd najdawniejszych badań ukazuje, jak złożone problemy stawały przed botanikami i rolnikami podejmującymi kwestię pochodzenia i udomowienia, a także unowocześnienia upraw roślin tropikalnych. Odnosi się to także do prac nad tymi roślinami poza samą strefą tropikalną. Ostatni rozdział części wstępnej poświęcony jest założeniom i drogom selekcji roślin tropikalnych. W sposób syntetyczny sprawy te zostały zestawione na stronie 25. Tu znaleźć można także omówienie kapitalnych prac nad pochodzeniem roślin uprawnych radzieckiego badacza N. I. Vavilova. Część wstępną zamyka spis literatury, w którym wyróżnia się kilka bardzo ważnych pozycji autora książki.

Właściwa treść książki jest podzielona na 7 rozdziałów, w których przegląd roślin użytkowych dokonany został w tradycyjnych grupach. Rozpoczyna go omówienie roślin skrobiowych i białkowych (zboża, substytuty zbóż, rośliny bulwiaste), dalej następuje opis roślin technicznych (np. kauczukodajnych, włóknistych), oleistych, owoców i warzyw wywodzących się z tropików, roślin będących źródłem przypraw (tzw. korzenie) i używek. Osobno omówiono palmy, jako rośliny dostarczające produktów o wysokiej zawartości skrobi, tłuszczów i białka. Na końcu każdego rozdziału znajdujemy obfity spis literatury. Całość zamyka indeks nazw roślin i ich części użytkowych.

Część wspomnianych rozdziałów podzielonych jest na podrozdziały. W kolejnych rozdziałach omówiono zarówno bardzo znane rośliny użytkowe uprawiane w tropiku lub wywodzące się z tropiku — kukurydzę, ryż, trzcinę cukrową, ziemniaki, dynie, cytrusowe, kawę, jak i rośliny rzadkie, znane tylko z niektórych regionów świata.

Przy omawianiu gatunków lub częściej ich grup zastosowano pewien schemat: nazwa i pochodzenie, znaczenie gospodarcze, opis botaniczny, uprawa i udomowienie. Schemat ten nie służy jednak werbalnemu opisowi roślin użytkowych, ale ukazuje prawdziwą mnogość problemów biologicznych i gospodarczo-hodowlanych wiążących się z tropikalnymi roślinami użytkowymi. Zwraca przy tym uwagę wykorzystanie w oryginalny sposób wyników badań genetycznych, biochemicznych, a także ekologicznych, które w ostatnich dziesiątkach lat objęły dużą część roślin tropikalnych. Wiadomości o znaczeniu gospodarczym rośliny i rozmiarach jej produkcji światowej korespondują w wielu miejscach książki z oryginalnymi spostrzeżeniami na temat roli kulturowej.

Zrozumienie książki bardzo ułatwia różnorodna i estetyczna szata graficzna. Najważniejsze dane liczbowe zawarte są w diagramach i zwięzłych, czytelnych tabelach, ale prawdziwe bogactwo informacji znajdujemy w pięknych rycinach i mapach oraz fotografiach. Prezentują one nie tylko pokrój roślin, szczegóły ich budowy, zmienność i różnorodność, związek ze środowiskiem, pewne prawidłowości biologiczne, rozmieszczenie i zróżnicowanie geograficzne, ośrodki pochodzenia roślin uprawnych, ale także sceny zbieractwa i uprawy. Szczególnie wypada wspomnieć o dokumentacji fotograficznej niektórych zjawisk kulturowych związanych z roślinami tropikalnymi, a wchodzącymi w zakres badań etnobotaniki i historii kultury. Tu znajdujemy także reprodukcje najstarszych rycin roślin tropikalnych, np. pomi-

dora czy ananasa. Piękne fotografie owoców roślin tropikalnych mogą nam w części wynagrodzić ich niedostatek na naszych stołach.

Nie sposób w krótkiej recenzji omówić choćby frapujące przykłady tej różnorodności, podporządkowanej jednak pewnej generalnej koncepcji dzieła. Aby mieć pełne wyobrażenie o wartości naukowej i zaletach tej książki trzeba ją samemu przeczytać!

Wobec zainteresowania strefą tropikalną w naszym kraju i przy rozszerzających się kontaktach gospodarczych z krajami tzw. trzeciego świata, wydaje się niezbędne, by książkę tę PWN lub PWRiL umieściły w swych najbliższych planach wydawniczych. Konieczne jest przy tym zadbanie o szatę graficzną równą szacie oryginału. Jego treść i wyposażenie ilustracyjne zapowiada trwała, ozdobna okładka. Polskie wydanie książki Brüchera służyłoby uzupełnieniu naszej wiedzy o przyrodniczych podstawach rolnictwa w strefie tropikalnej i roślinach uprawnych wywodzących się z tropiku. Jak na razie, główne źródła dostępne szerszemu czytelnikowi to: książka P. Gourou „Kraje tropikalne”, tłumaczona z języka francuskiego (PWN, 1973) i dzieło nie w pełni docenianego za życia doc. M. Nowińskiego „Dzieje upraw i roślin uprawnych” (PWRiL, 1970 i wyd. nast.).

Janusz Bogdan Faliński